

Урок № 5

Тема. Практичне заняття «Перша світова війна як виклик людському виживанню. Повсякденне життя на фронті й у тилу»

Алгоритм роботи під час уроку:

- опрацюй матеріал до практичного заняття
- закріпи та перевір свої знання, заповнивши лист самоконтролю (виконуй в зошиті)

Матеріал до практичного заняття

«Перша світова: повсякденне життя в умовах фронту й тилу»

Велика війна кардинально змінила життя не тільки тих, хто пішов на фронт, а й тих, хто залишився в тилу. Змінилися звички, розпорядок дня, раціон харчування, навіть ставлення до життя. Став звичним вислів: «Це було ще до війни». Війна сформувала іншу систему цінностей.

I. Повсякденне життя в умовах фронту

Окопне життя. В умовах позиційної (окопної) війни солдати цілодобово перебували у вузьких і брудних траншеях, у яких їли, спали, справляли природні потреби. Тут також ховали загиблих. У траншеях зграями бігали пацюки. А ще солдатам дошкуляли воші. Неабиякою розкішшю вважалися вино й пиво, тютюн і гра в карти. Емоційною розрадою були листи й посилки від рідних. Поштова служба британської армії за роки війни опрацювала 2 млрд листів і 114 млн посилок.

Коли на фронті було затишшя, солдати всіх армій шукали можливість пограти у футбол (насамперед англійці), зайнятися боксом, улаштувати кінські змагання. Якось у британському танковому корпусі організували навіть танкові перегони. Поширеним було полювання на трофеї.

- Використовуючи фотографії та документи, зробіть висновок про умови перебування військових на передовій.

Німецькі солдати після нічного полювання на пацюків. Фото. 1916 р.

Французькі солдати в окопах біля м. Арраса. Фото. 1915 р.

Імпровізована перукарня у французькій траншеї. Фото. 1916 р.

«Війна — це не атака, подібна до параду, не битва з розгорнутими прапорами... Війна — це жахлива втома, вода до пояса й бруд, воші й гидота. Це запліснявілі обличчя, розтерзані тіла й трупи... Це одноманітність і постійні страждання, що перериваються час

від часу страшними драмами. Ось що таке війна, а не багнети, що виблискують сріблом, і не труби горніста на світанку».

Анрі Барбюс, французький письменник (Вогонь (щоденник взводу) / пер. з фр. — К.: Молодь, 1974. — С. 287)

«Шість футів завглибшки й три фути завширшки. Унизу вода та бруд. Ви сидите в траншеї, прихилившись до стіни, щоб трохи поспати, і вам байдуже, чи вона волога, чи незручна, чи тепла, чи холодна. Чотири дні ви знаходитеся там, і ви мусите витримати це. Такими були умови».

Гаррі Патч, ветеран Великої війни

Військовополонені. За чотири роки війни в полон було взято майже 8 млн осіб. Умови утримання військовополонених у різних країнах відрізнялися. Часто військовополонених використовували як робочу силу; багато з них померло від хвороб і виснаження.

• Який висновок про долю військовополонених Ви можете зробити, проаналізувавши документи та фотографії?

«Я нічого про них не знаю, крім того, що вони полонені... Це безіменні істоти, які не відають своєї провини... Я бачу лише біль живої плоті, уражаючу безвихідь життя та безжальну жорстокість людей».

Еріх Марія Ремарк, німецький письменник

«Окрім британців, у таборі перебувало майже 100 росіян. Я ніколи не бачив більш пригнічених людей. ...було зрозуміло, що їхня воля зламана й вони втратили надію. Вони могли сидіти годинами, не рухаючись і не перемовляючись між собою».

Реймонд Томас Ейрс, військовополонений у таборі Вез (Бельгія)

Турецькі
військовополонені.
Фото. 1916 р.

Росіяни здаються в
полон.
Фото. 1915 р.

Проаналізуйте діаграму. Чому, на Вашу думку, кількість військовополонених у різних країнах суттєво відрізнялася?

II. Повсякденне життя в умовах тилу

Інтерновані. З початком війни уряди деяких країн запровадили практику інтернування. Не оминула лиха доля й українців, які проживали в Канаді — британському домініоні.

• Ознайомтеся з висловлюванням Л. Луцюка. Як Ви вважаєте, чи можна застосувати визначення «безвинно обвинувачені» до інтернованих?

«Більшість... українців, яких привабили до Канади обіцянки вільної землі та свободи... приїхала з габсбурзьких підавстрійських Галичини й Буковини, їхнє громадянство (а не їхня національність) офіційно визначалося як "австрійське" або "австро-угорське". Ті, хто належав до цих категорій, підпадали під дію Закону про військові заходи (1914) і... мали бути направлені до... "концентраційних таборів" або... підлягали реєстрації як "ворожі чужинці"». Любомир Луцюк, канадський історик і географ (Luciuk Lubomyr. In Fear of the Barbed Wire Fence: Canada's First National Internment Operations and the Ukrainian Canadians, 1914-1920 / Kashtan Press, in cooperation with the Ukrainian Canadian Civil Liberties Association, 2001. — P. 5-6)

Словник

- **Інтернування** — примусове затримання однією воюючою державою громадян іншої воюючої держави, які проживають на її території, до закінчення війни. Доля цивільного населення. Війна зруйнувала стереотип про її «чоловічий» характер. Жінки брали участь у бойових діях, працювали в сільському господарстві та на військових заводах. У родинях оплакували загиблих, чекали на повернення полонених. Турбота про дітей і хворих також лягла на плечі жінок.
- Які зміни сталися в роки війни в побуті людей? Як змінився статус жінок? Складіть план відповіді, використовуючи фотографії

Роздавання безкоштовного супу. Німеччина. Фото. 1916 р.

На військовому заводі. Велика Британія. Фото. 1917 р.

Біженці. Тільки в Європі 12 млн осіб скуштували гіркої хліба біженців. На початку війни свої домівки залишили майже третина жителів Бельгії; у Франції біженцями стали приблизно 2 млн осіб. Не менш трагічною була доля сербських, польських, українських і німецьких біженців.

- Яким постає життя біженців на поданих фотографіях?

Французькі біженці. Фото. 1915 р.

Польські біженці. Фото. 1916 р.

Діти-біженці в черзі за хлібом. Росія. Фото. 1917 р.

Отже, Перша світова війна стала тяжким випробуванням. Її руйнівний вплив на життя десятків мільйонів людей зробив Велику війну однією з найдраматичніших сторінок всесвітньої історії.